

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

WZC Mariaburcht (Dentergem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020C221
Maart 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	19
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	19
1.4.1.1	Landschappelijke situering	20
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	24
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	25
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	26
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	27
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	27
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	32
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	33
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	36
1.5	Synthese	39
2	Bibliografie.....	41

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Huidige kelder weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 6: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Fasering werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Fasering werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 13: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 14: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	25
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	34
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	34

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (Bron: NGI Cartesius).....	35
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	38

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....19

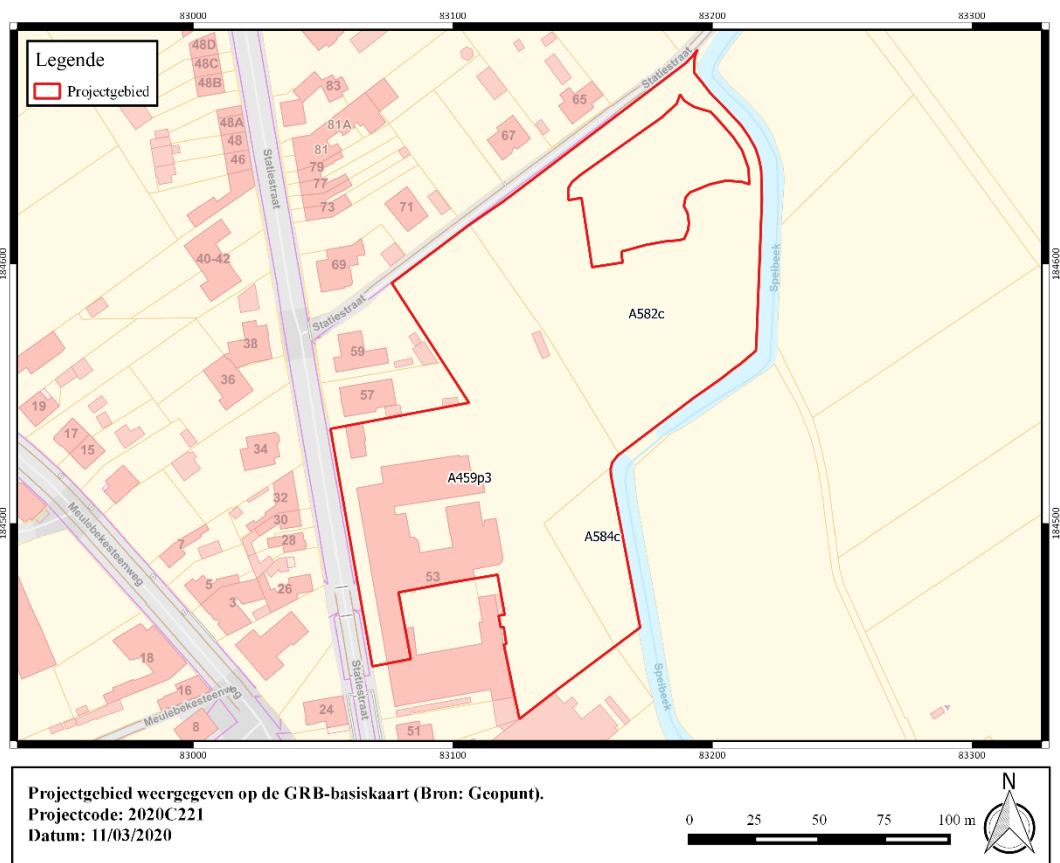
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

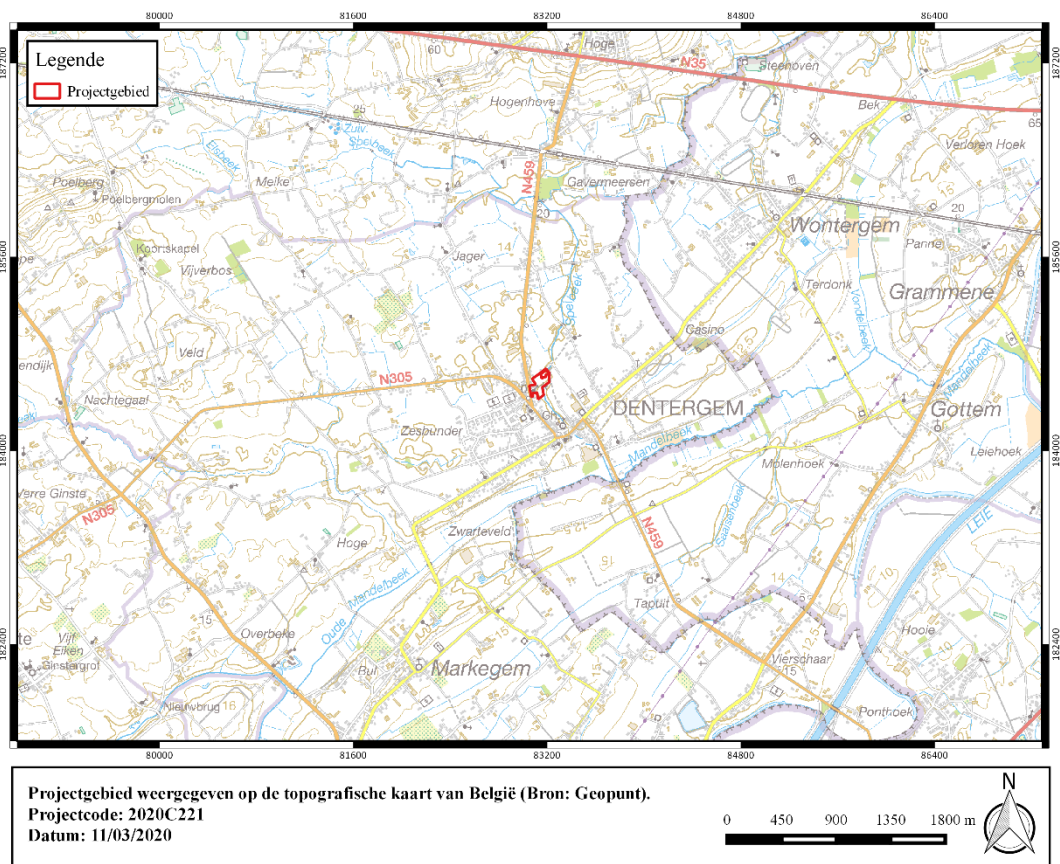
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Dentergem
	Deelgemeente	/
	Postcode	8720
	Adres	Statiestraat 53 8720 Dentergem
	Toponiem	WZC Mariaburcht
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 82932 Y _{min} = 184416 X _{max} = 83326 Y _{max} = 184690
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Dentergem, Afdeling 1, Sectie A, nr's: 459p3, 582c, 584c Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan deels in een zone bestemd als woongebied, deels in een zone bestemd als agrarisch gebied en deels in een zone voor gemeenschapsvoorzieningen en nutsvoorzieningen. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1,97 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied WZC Mariaburcht Dentergem werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

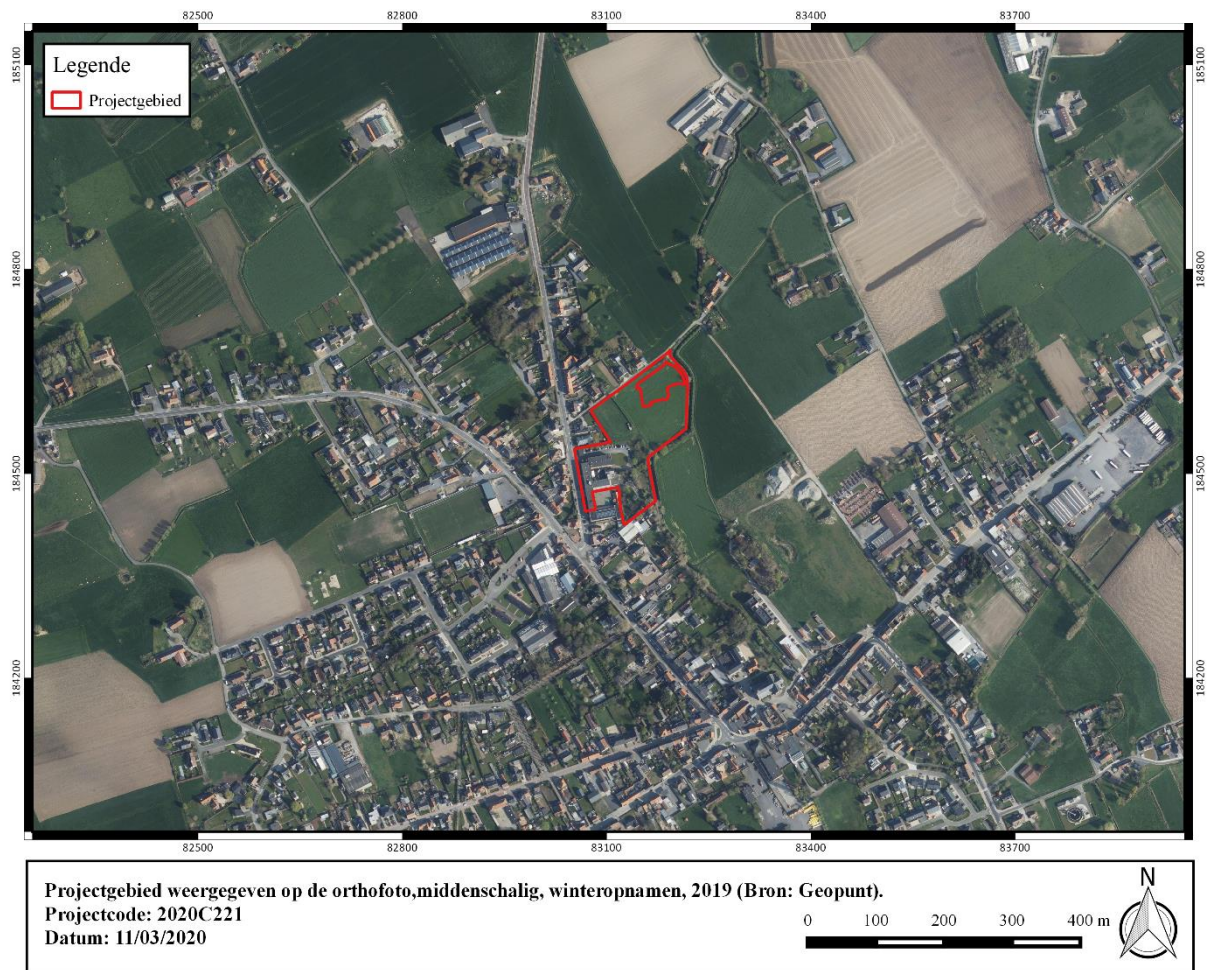
² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Dentergem, in de provincie West-Vlaanderen. Het gebied wordt doorsneden en gedeeltelijk begrensd door enkele beken. De Oude Mandel vormt in het zuiden de grens met Markegem en Gottem. De Krommendijkbeek en de Poelbergbeek vormen de westelijke grens resp. met Oostrozebeke en Tielt, de Waterratbeek vormt de noordelijke grens met Aarsele. Het plangebied grenst ten noorden en westen aan de Statiestraat. De oostzijde sluit aan bij de Speibeek. Het plangebied maakt deel uit van het woonzorgcentrum Mariaburcht. De dorpskern van Dentergem situeert zich ca. 350 meter ten zuidoosten.

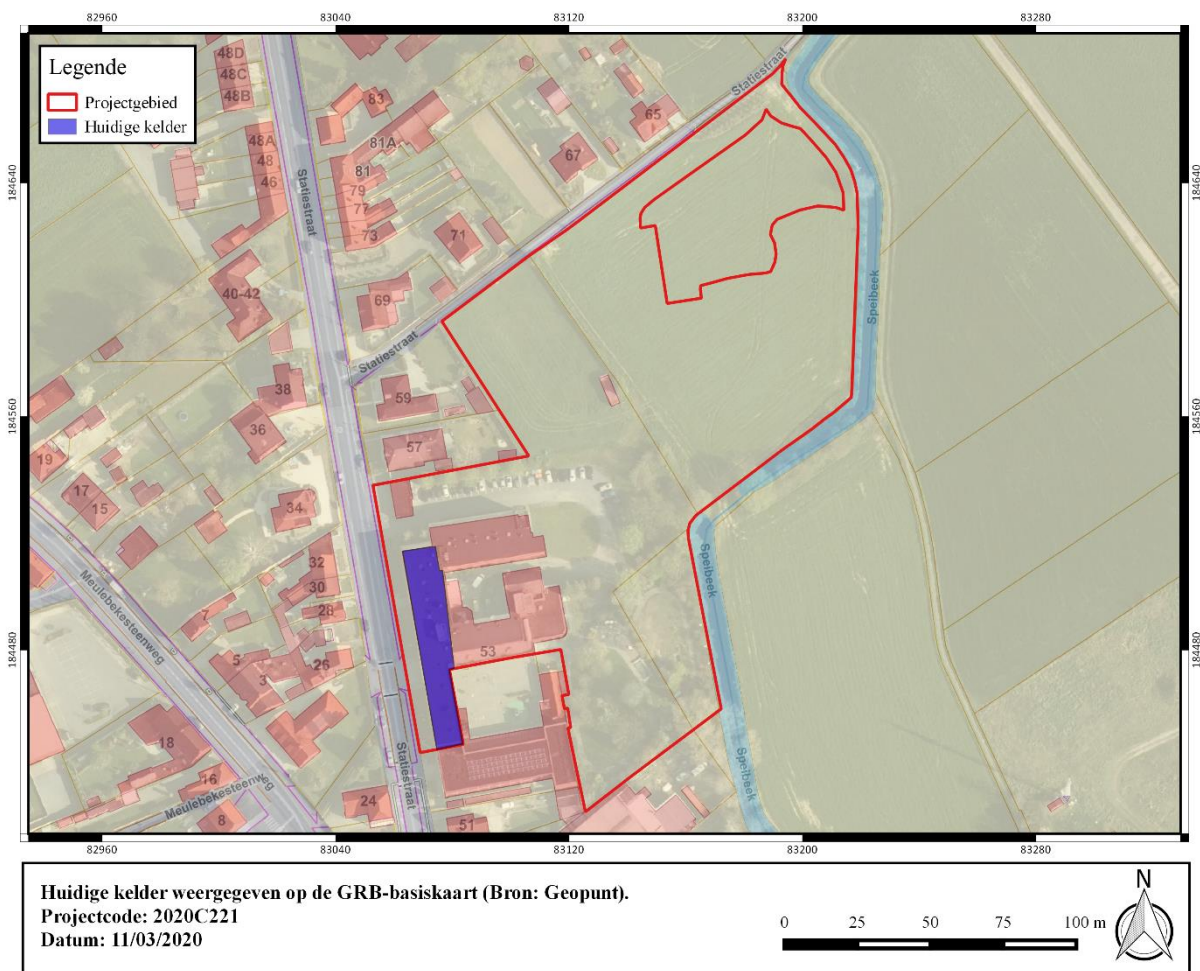

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

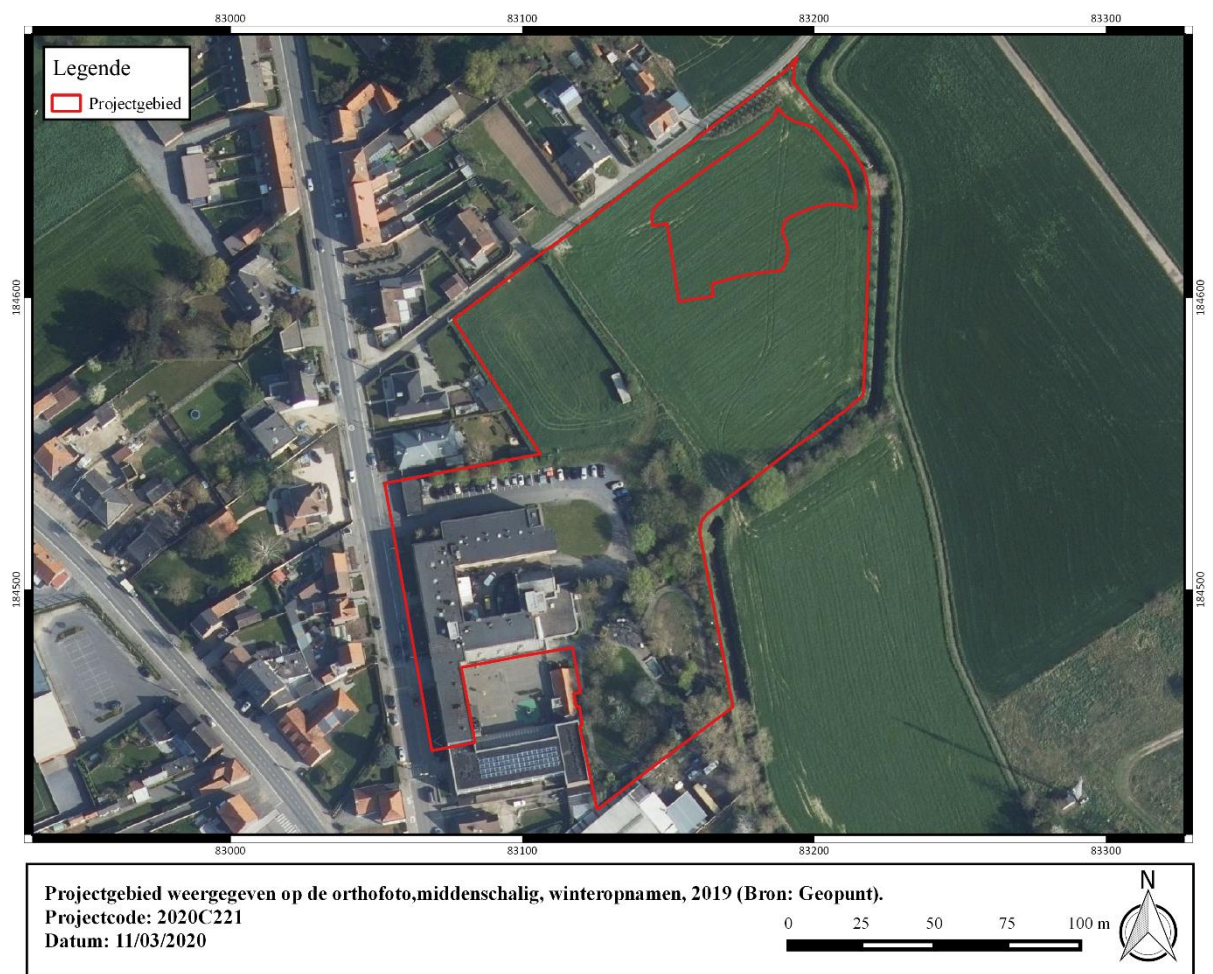
1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1,97 ha. Op heden is ca. 2220 m² van het terrein bebouwd. Deze bebouwing vormt onderdeel van het woonzorgcentrum Mariaburcht. Bijkomend is ca. 2600 m² van het terrein verhard; het zuidoostelijk deel van het terrein is in gebruik als parkzone, behorend bij het voornoemde woonzorgcentrum. Het noordelijk terreindeel is op heden in gebruik als akker. Deze akker bestaat uit twee percelen die van elkaar zijn gescheiden door een perceelsgracht. Op heden is een deel van het bestaande gebouwenbestand (ca. 725 m²) onderkelderd tot een diepte van 3.25 m-mv. Het betreft de vleugel langsheen de Statiestraat.

Figuur 4: Huidige kelder weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

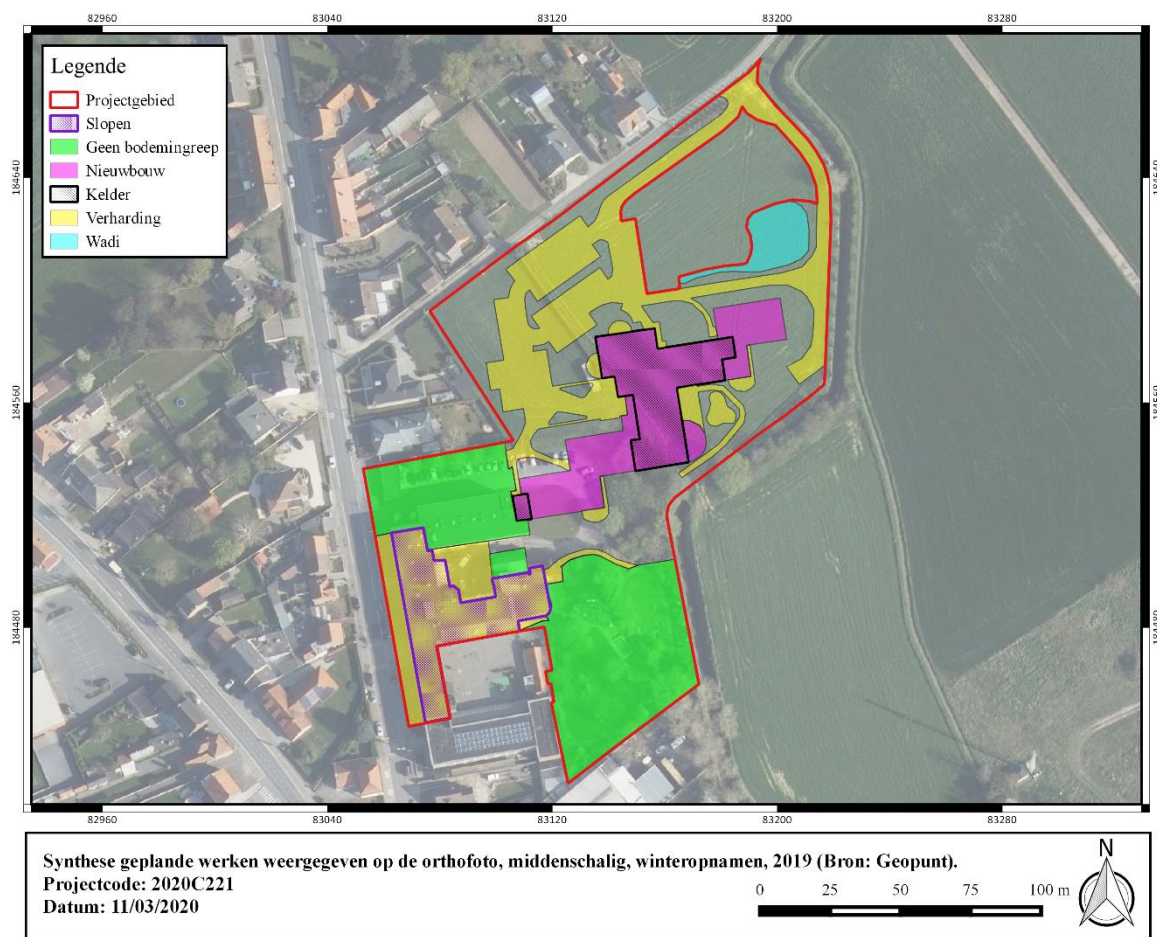

Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

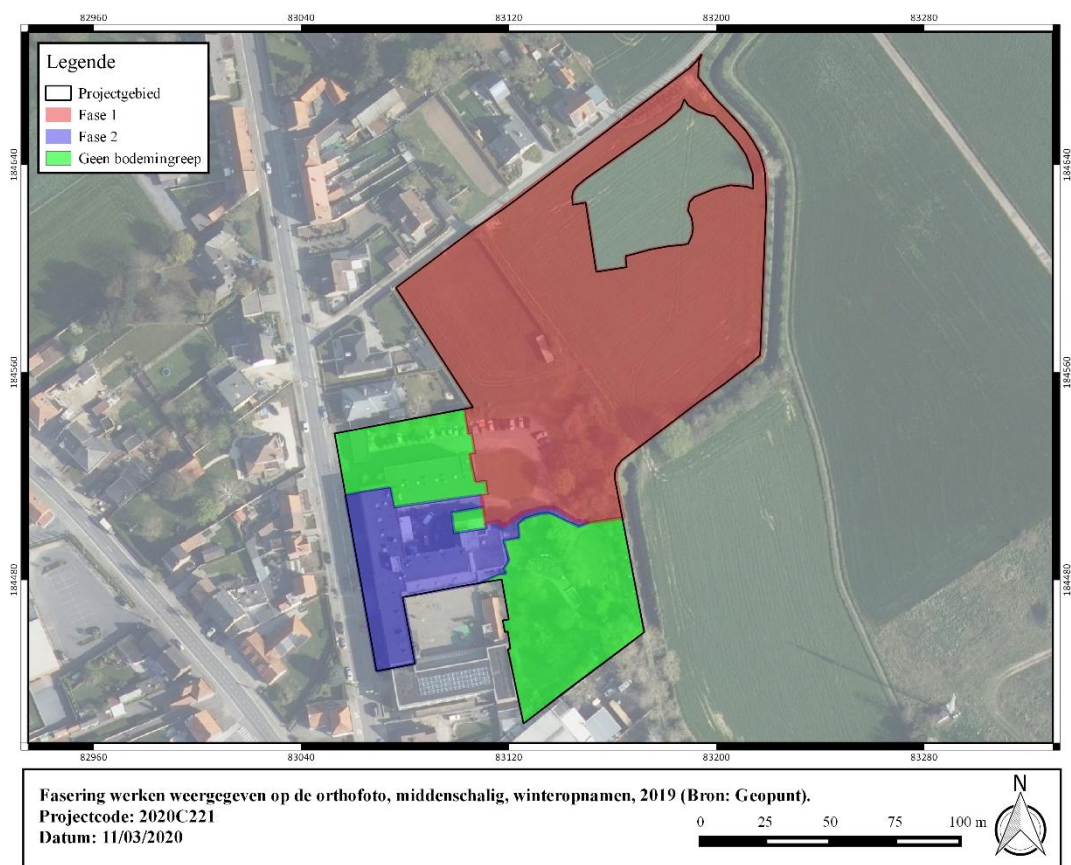
De opdrachtgever plant de sloop van een deel van het bestaande woonzorgcentrum en de toevoeging van een stuk nieuwbouw aan het complex. Over een zone van 4750 m² worden geen bodemingrepen voorzien. Deze zone waar geen bodemingrepen worden voorzien omvat enerzijds een zone bestaande uit te behouden bebouwing/behouden verharding en anderzijds een te behouden parkzone. De geplande werken hebben aldus betrekking op een zone van ca. 1,49 ha. Concreet worden volgende bodemingrepen voorzien:

- Sloop van een deel van het bestaande gebouwenbestand over een oppervlakte van ca. 1445 m².
- De realisatie van een nieuwbouw over een oppervlakte van ca. 2592 m². Van deze nieuwbouw wordt ca. 1315 m² onderkelderd. De nieuwbouw wordt gerealiseerd door middel van een plaat op volle grond. Hiertoe dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 40 cm-mv. De fundering is nog te bepalen door ingenieursstudie. Ter hoogte van de kelders dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 350 cm-mv.
- De aanleg van nieuwe verharding over een oppervlakte van 6679 m². Voor deze nieuwe verharding dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 30 à 40 cm-mv.
- De realisatie van een nieuwe wadi over een oppervlakte van ca. 500 m². Voor deze wadi wordt een bodemingreep gerekend tot ca. 55 cm-mv.
- Het overige deel van het terrein (ca. 8221) wordt heringericht als groenzone. Voor de aanleg van deze groenzone dient een bodemingreep gerekend te worden van ca 20 à 30 cm-mv.

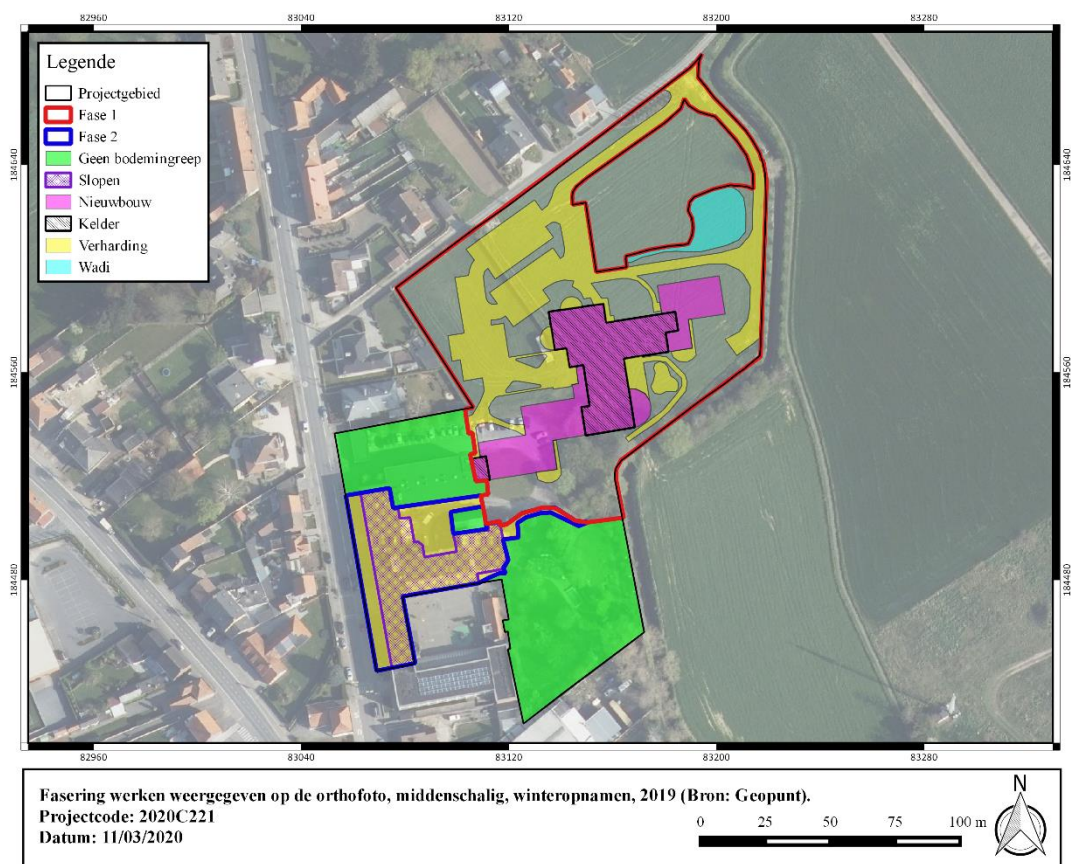

Figuur 6: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

De werken dienen te gebeuren in 2 fases. Het bestaande gebouwenbestand zal pas gesloopt worden na de realisatie van de nieuwbouw om de huisvesting van de zorgbehoevende te garanderen. Op de figuur hieronder worden de fases weergegeven. **De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1,97 ha. Hiervan wordt over een terrein van 4750 m² geen bodemingreep voorzien en over een zone van 14 950 wél een bodemingreep voorzien. Fase 1 heeft een oppervlakte van 12 580 m², fase 2 heeft een oppervlakte van 2370 m².**

Figuur 7: Fasering werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Fasering werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Quartair Type 6
Bodemtypes	OB, Ldc
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	12.0 – 13.5 m TAW
Hydrografie	Leiebekken, deelbekken Benedenleie.

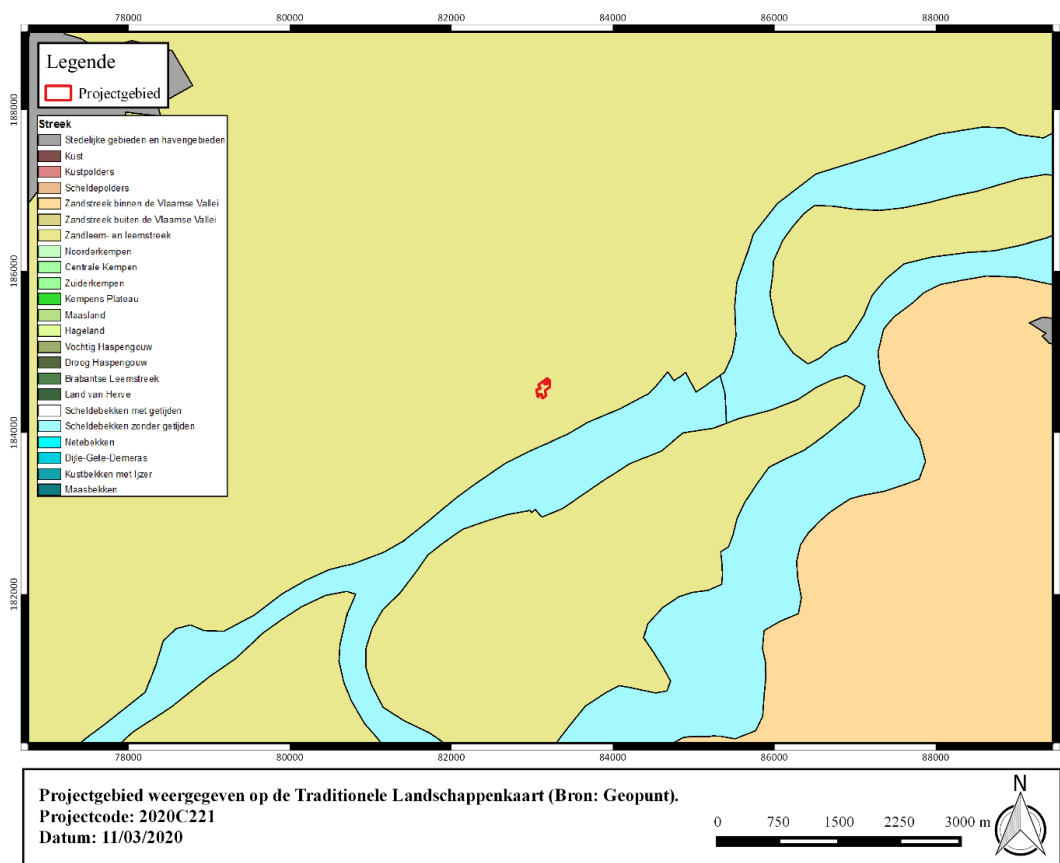
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

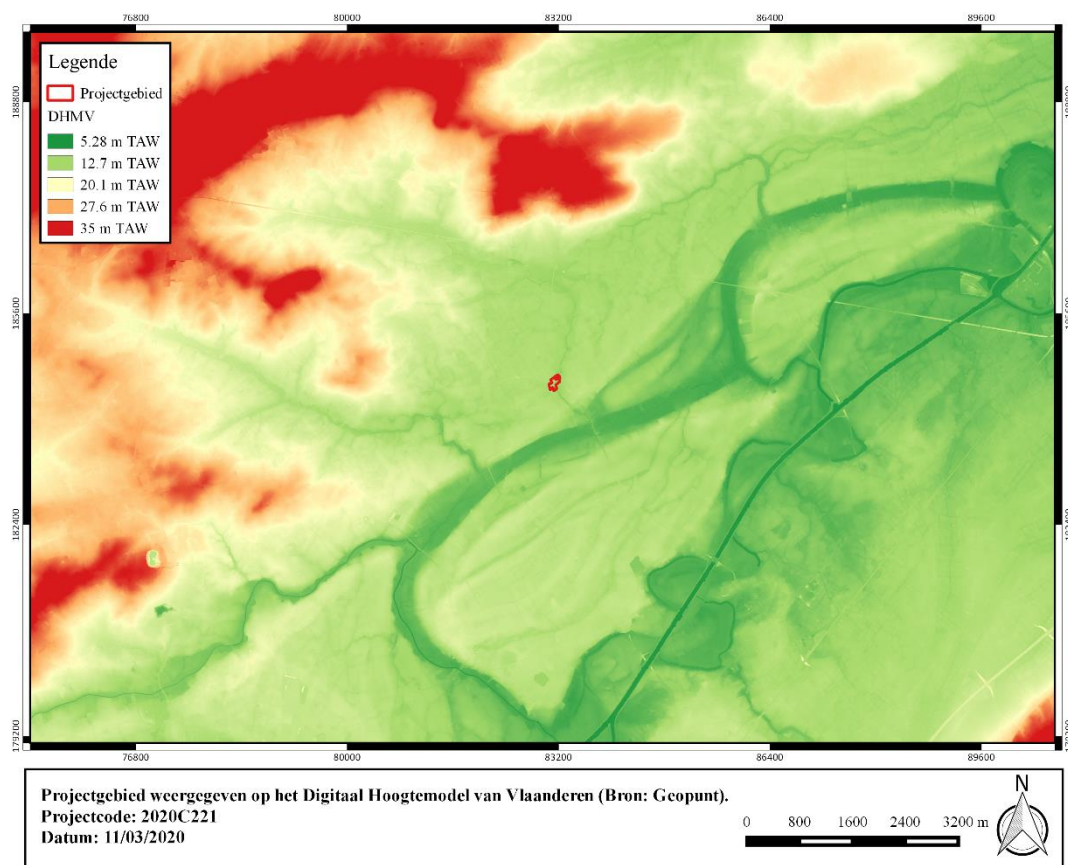
Dentergem is gelegen op het overgangsgebied van het zandlemige plateau van Tielt richting de vallei van de Oude Mandel. De Oude Mandel is zelf een fossiele rivierloop van de Leie. Opvallend is de brede vlakte langsheen de Leie en haar beken. De vlakte van de Leie wordt van haar huidige alluviale vlakte gescheiden door een steilrand die duidelijk zichtbaar is in het landschap. De vlakte van de Leie maakt deel uit van de Vlaamse Vallei die morfologisch gekenmerkt wordt door een relatief vlak reliëf. Tijdens de beginfase van het Peniglaciaal heeft de Leie een grote laterale uitbreiding gekend waardoor de volledige breedte van de vallei werd ingenomen. Aan dit sedimentatiepatroon komt een eind in het Tardiglaciaal dat wordt gekenmerkt door een beduidende klimaatsverbetering, op enkele koude fases na. Belangrijk is een hervatting van fluviaatiele activiteit met in een eerste fase een uitschuring van de huidige valleien. De rivieren nemen een meanderend patroon aan waarbij zowel de Oude Mandel als de Leie een *underfit river* worden die in een bovenmaatse vallei vloeit.

De afwatering in de omgeving van het plangebied gebeurt in essentie vanaf het plateau van Tielt richting de Oude Mandel. Het plangebied zelf is gelegen op de westelijke rand van de beekvallei van de Speibeek, ter hoogte van het Weichseliaan rivierterras van de Oude Mandel. Deze ligging van het plangebied, in de directe omgeving van een beekvallei, op iets hoger gelegen terrein nabij de brede vlakte van het alluvium van de Oude Mandel, moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op groepen jager-verzamelaars. Het plangebied is gelegen op een hoogte van 12.0 – 13.5 m TAW en helt af in oostelijke richting.

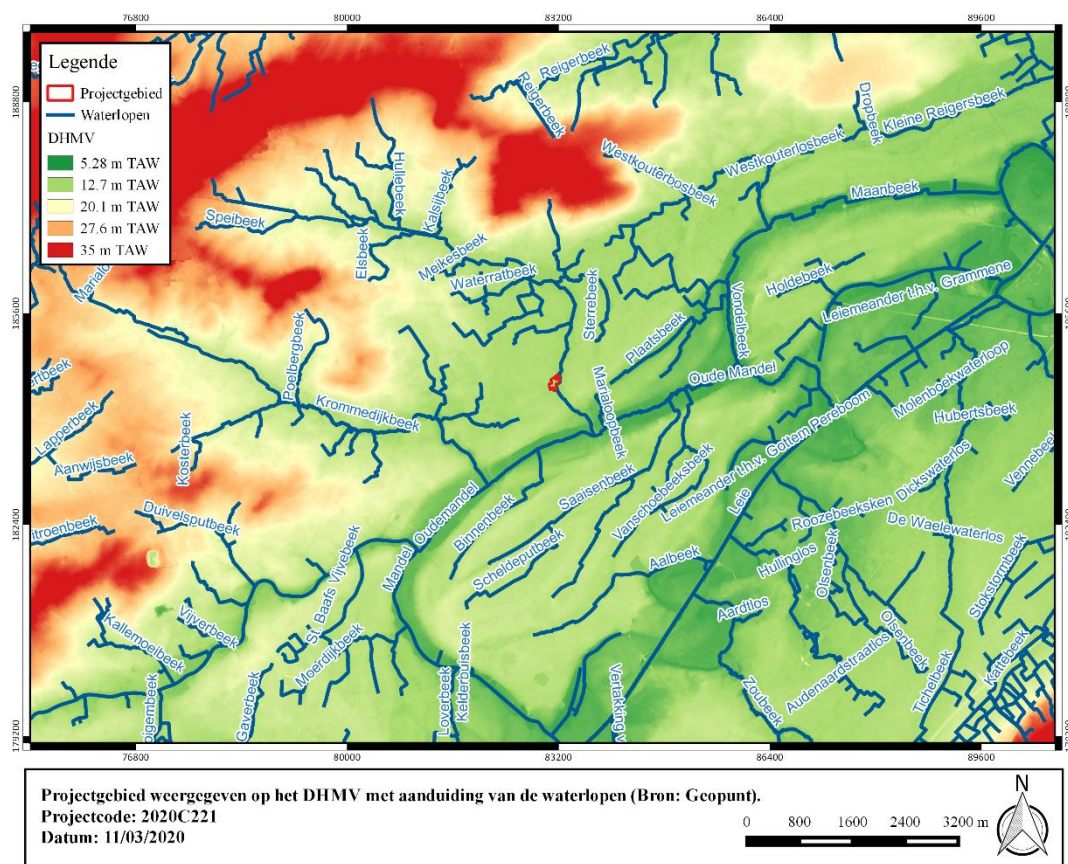
Hydrografisch is het plangebied gelegen binnen het Liebekken, deelbekken Benedenleie.

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

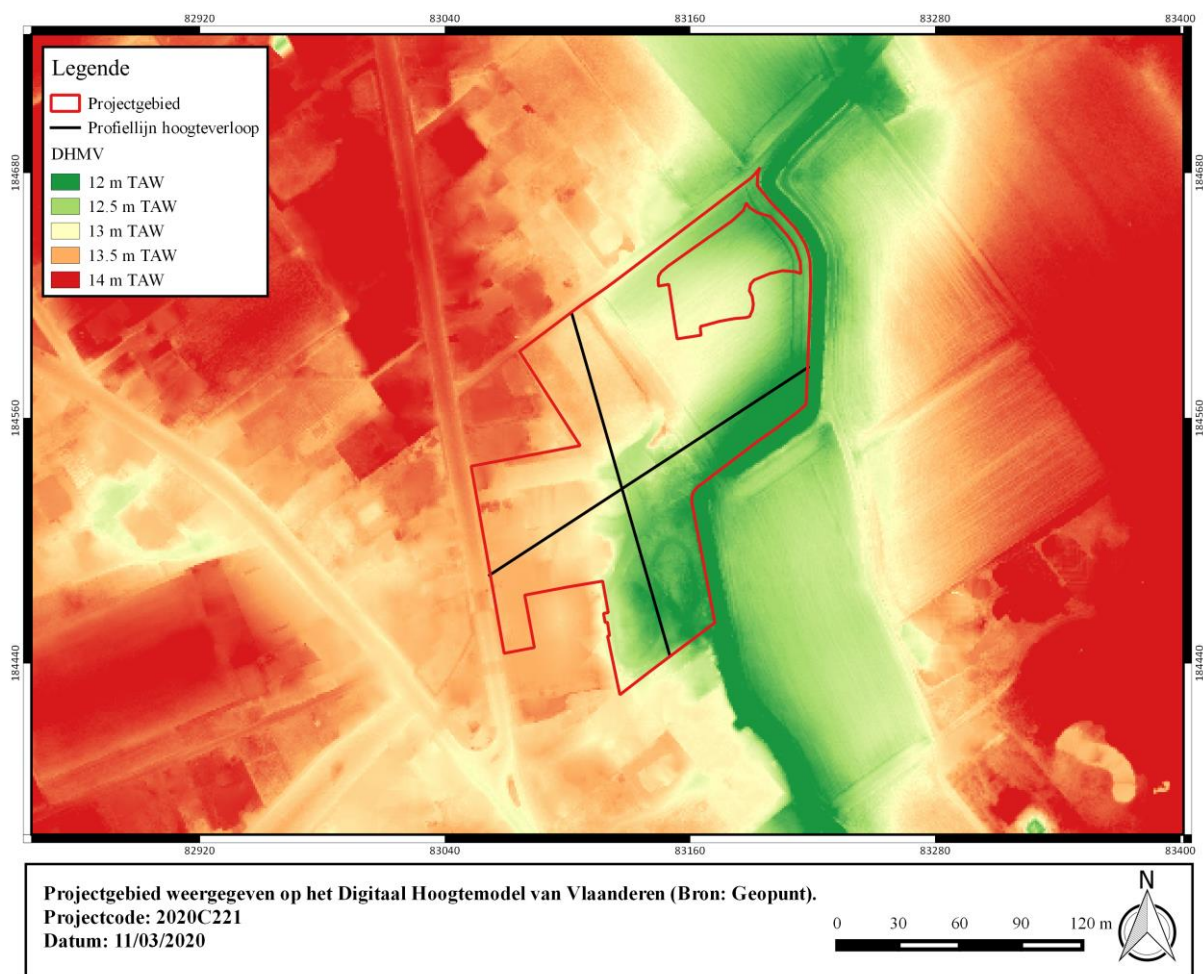

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

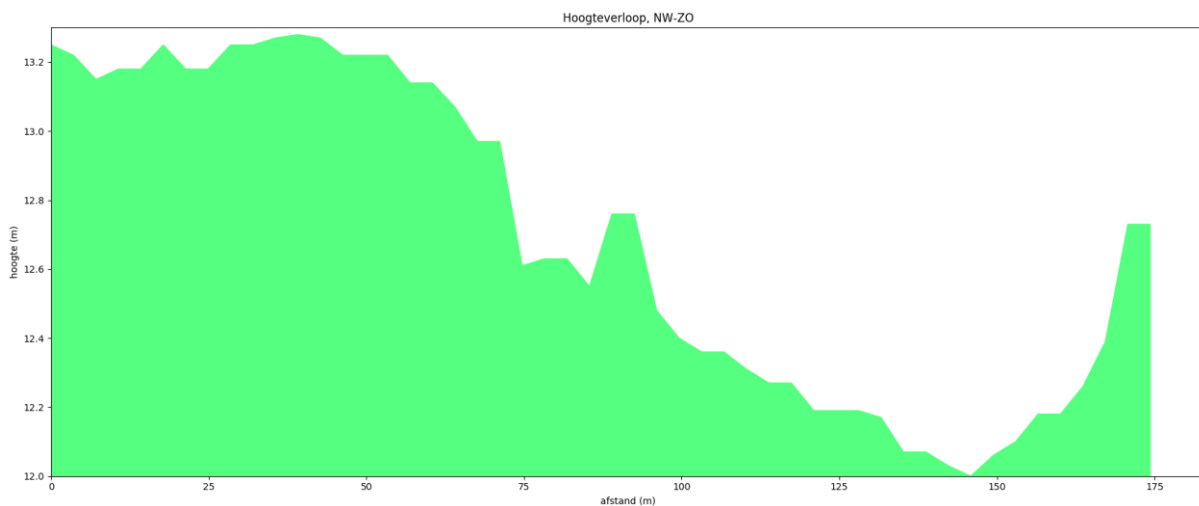

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

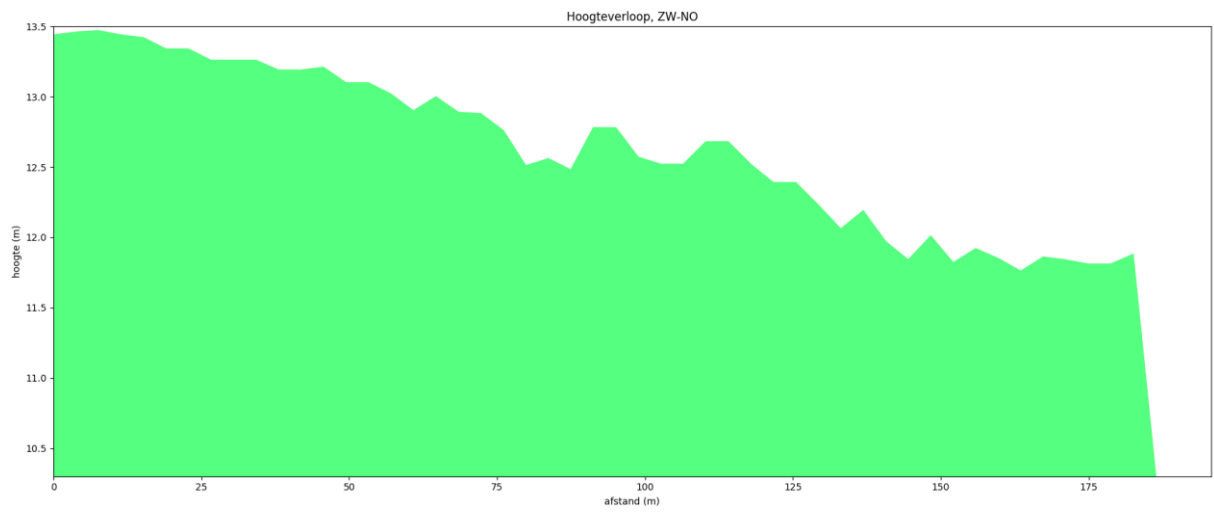

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 13: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

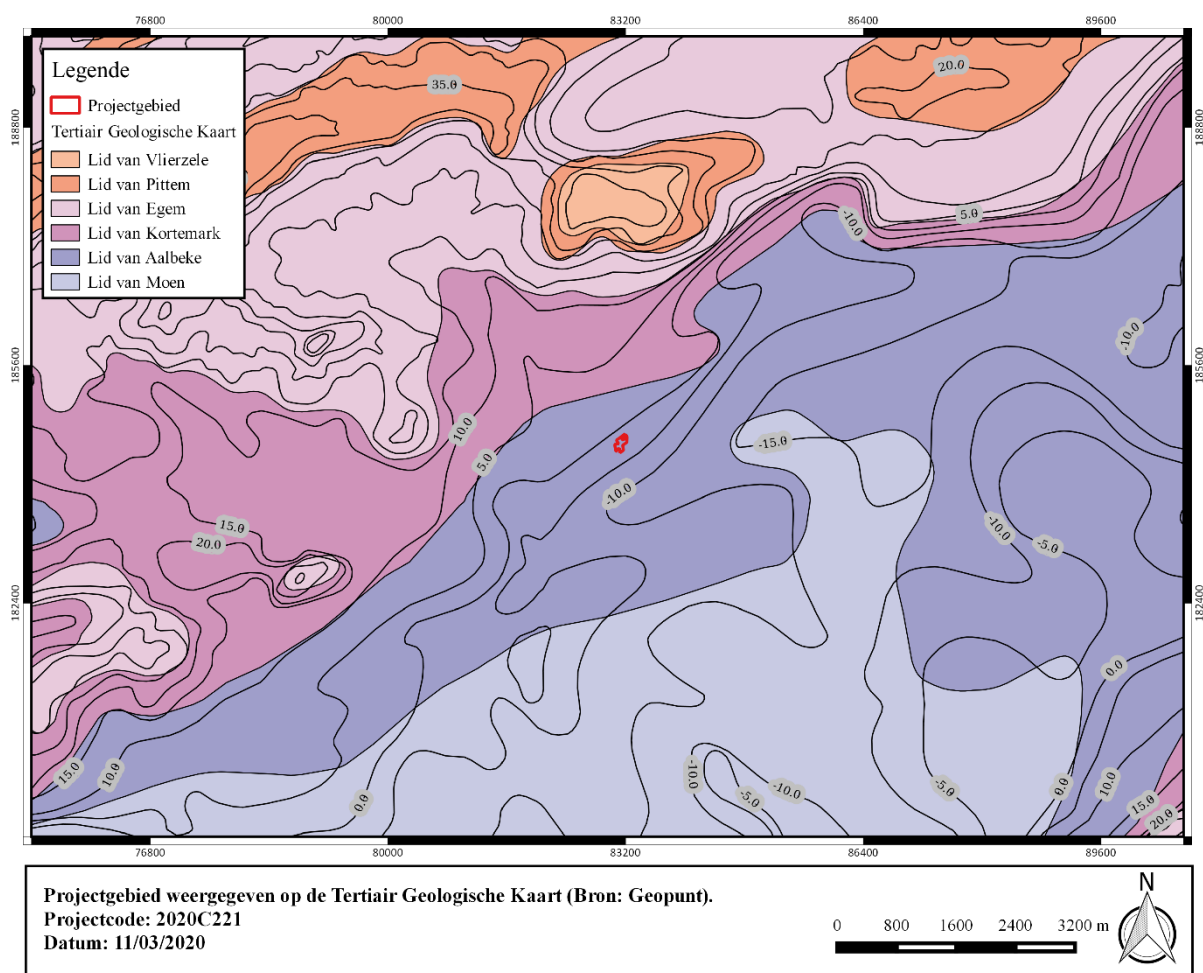
Figuur 14: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

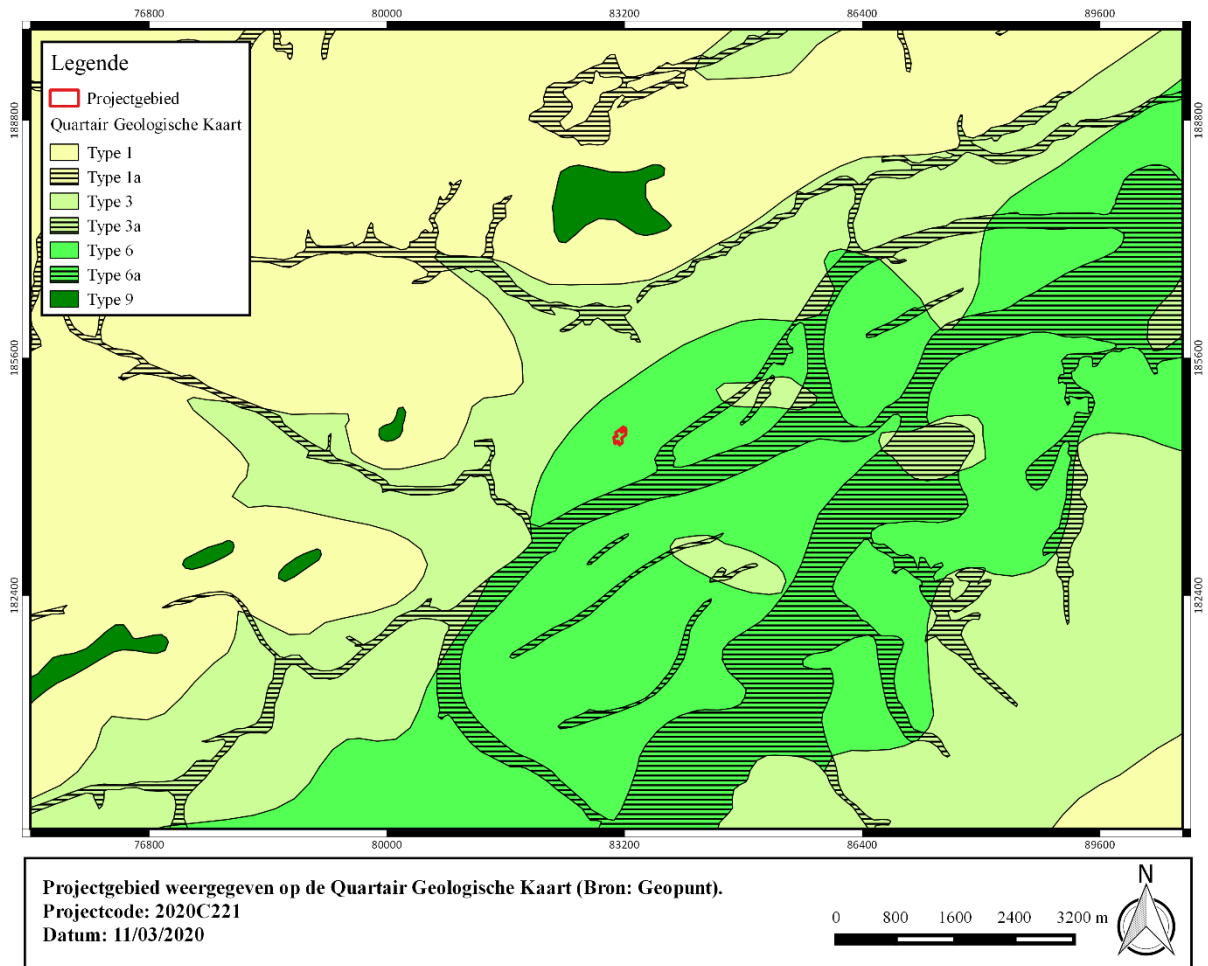
Het Lid van Aalbeke is een fijnsiltige homogene klei, afgezet in een rustig open-shelf milieu. Het manifesteert zich vaak als een grijze plastische klei die soms fossielen, zandsteenconcreties en laagjes grijs zand bevat. Deze klei wordt uitgebaat voor vervaardiging van bakstenen, dakpannen en siertegels.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 6**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Eemiaan gevolgd door fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. De top bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Binnen deze afzetting kunnen hellingsafzettingen voorkomen en deze afzetting kan lokaal afwezig zijn.

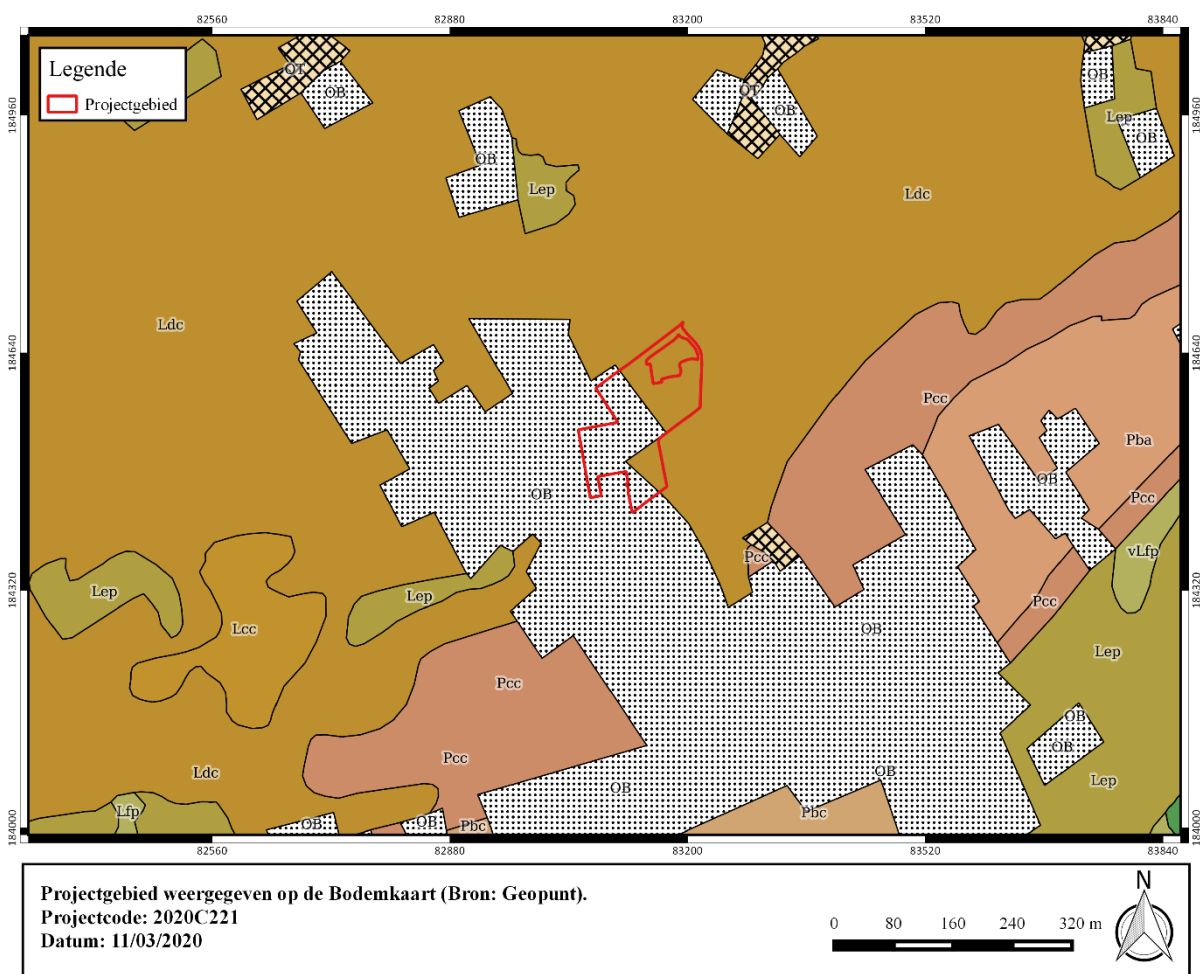
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Het bodemtype **Ldc** is een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bouwvoor is donker grijsbruin en onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloopte horizont voor die aan de contactzone met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is verbrokken, sterk gevlekte en door oxidoreductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven. Het materiaal wordt soms zwaarder of zandiger in de diepte. Op wisselende diepte komt dikwijls het Tertiair substraat voor. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

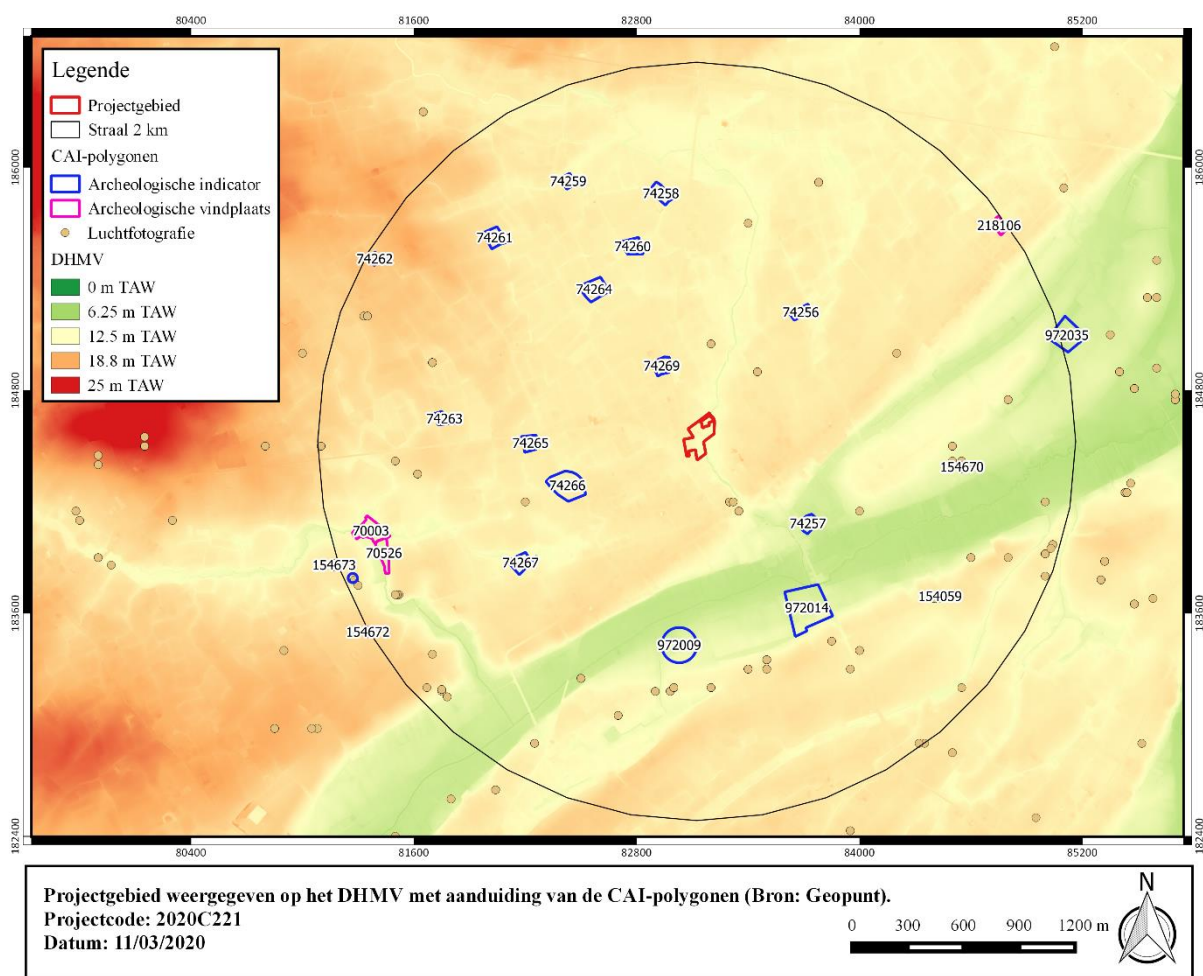
1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied en op belendende percelen zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Een tweetal kilometer ten westen van het onderzoeksgebied, langs de vallei van de Krommedijkbeek, kan op basis van oudere waarnemingen en recenter onderzoek uitgegaan worden van menselijke bewoning in het finaal-neolithicum en de bronstijd. De vondstenschat met betrekking tot het neolithicum is relatief rijk. Bij een werfcontrole in functie van het rechte trekken van de Krommedijkbeek werd eveneens een beduidende hoeveelheid Romeins aardewerk gerecupereerd, hetgeen naar alle waarschijnlijkheid wijst op de resten van een Romeinse nederzetting in de nabije omgeving. De landschappelijke situatie ter hoogte van het huidige onderzoeksgebied is zeer vergelijkbaar. Er dient dan ook uitgegaan te worden van een beduidende trefkans inzake sporen van bewoning vanaf het neolithicum. Twee kilometer ten oosten van het onderzoeksgebied werden bij een proefsleuvenonderzoek ook bodemsporen in kaart gebracht. Hierbij werd echter geen diagnostisch materiaal gerecupereerd, wat een datering moeilijk maakt. Het aantreffen van twee zeer houtskoolrijke kuilen, die voorzichtig geïnterpreteerd werden als houtskoolmeilers wegens het ontbreken van botmateriaal, doet alsnog een datering in de Romeinse periode vermoeden wegens de nabijheid van een villaterrein³. Naast bewoning en bewerking in het neolithicum, metaaltijden en de Romeinse periode wijst het veelvoud aan cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves op een trefkans inzake resten van middeleeuwse bewoning. Naast bewoningssporen zijn door middel van luchtfotografische prospectie ook meerdere cirkelvormige structuren herkend. Deze worden geïnterpreteerd als grafmonumenten uit de bronstijd.

³Coremans L. 2017: Rapporten All-Archeo bvba 597. Nota Wortegem (Deinze) – Groenhove, p.25

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70003	Opgraving (2005); NK: 15 meter Neolithicum: reeks silex voorwerpen w.o. klingen, schrabbers, lemmers en afval Romeinse tijd: talrijke gallo-Romeinse dakpannen en aardewerk
70526	Controle van werken (1978), Opgraving (1899); NK: 15 meter Laat-neolithicum: nederzetting - één van twee dicht bij elkaar gelegen nederzettingen, zogenaamde "paaldorpen". De eerste werd bewoond vanaf het neolithicum tot de late bronstijd; Men vond er een reeks ingeheide eiken palen, neolithisch materiaal zoals lemmers, schrapers, pijlpunten, kleine slagbijltjes, gepolijste splijtbijlen, een voorraad onbewerkte silexblokken, alles meestal in vuursteen van Spiennes en Obourg; maal-en wrijfstenen; reeks gebruiksvoorwerpen in hertshoorn en enkele fragmenten van neolithisch vaatwerk. Bronstijd: metalen vondsten - aardewerk

	Romeinse tijd: vrij omvangrijke hoeveelheid tegulae en imbrices werd vastgesteld bij het toezicht op de werken voor het rechtekken van de beek. 16^e eeuw: munten Bron: Despriet P. (1978) Dentergem: neolithische en romeinse vondsten, in: Archeologie 1978/2, p. 59.
218106	Opgraving (2017); NK: 15 meter Onbepaald: 10 sporen: twee paalsporen (met uitgeloofd karakter, geen vondstmateriaal), twee kuilen en zes natuurlijke sporen De twee kuilen zijn zeer houtskoolrijk. Hun vulling werd uitgezeefd maar leverde niets op (geen botmateriaal). Misschien gaat het om houtskoolmeilers, Romeins? (zie nabijheid villa) Bron: Coremans L. 2017: Rapporten All-Archeo bvba 597. Nota Wortegem (Deinze) - Groenhove (ongepubliceerde nota), Temse.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

74256	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74257	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74258	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74259	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74260	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74261	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74262	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

74263	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74264	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74265	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74266	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74267	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74269	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
972009	Indicator cartografie; NK: 150 meter Middeleeuwen: motte
972014	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: motte
972035	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Luchtfotografie

154059	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154670	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154671	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154672	Luchtfotografie; NK: 150 meter

	Bronstijd: grafcirkel
154673	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

De locatie van het plangebied, op iets hoger gelegen terrein op de rand van de beekvallei van de Speibeek en op het rivierterras van de Oude Mandel, moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op groepen jager-verzamelaars. Mogelijk verliet de neolithische mens de omliggende heuvel- en terrasnederzettingen die hij als permanente woonplaats gebruikte, regelmatig om de zones van de valleien bijvoorbeeld de omgeving af te stropen op zoek naar jachtbuit.

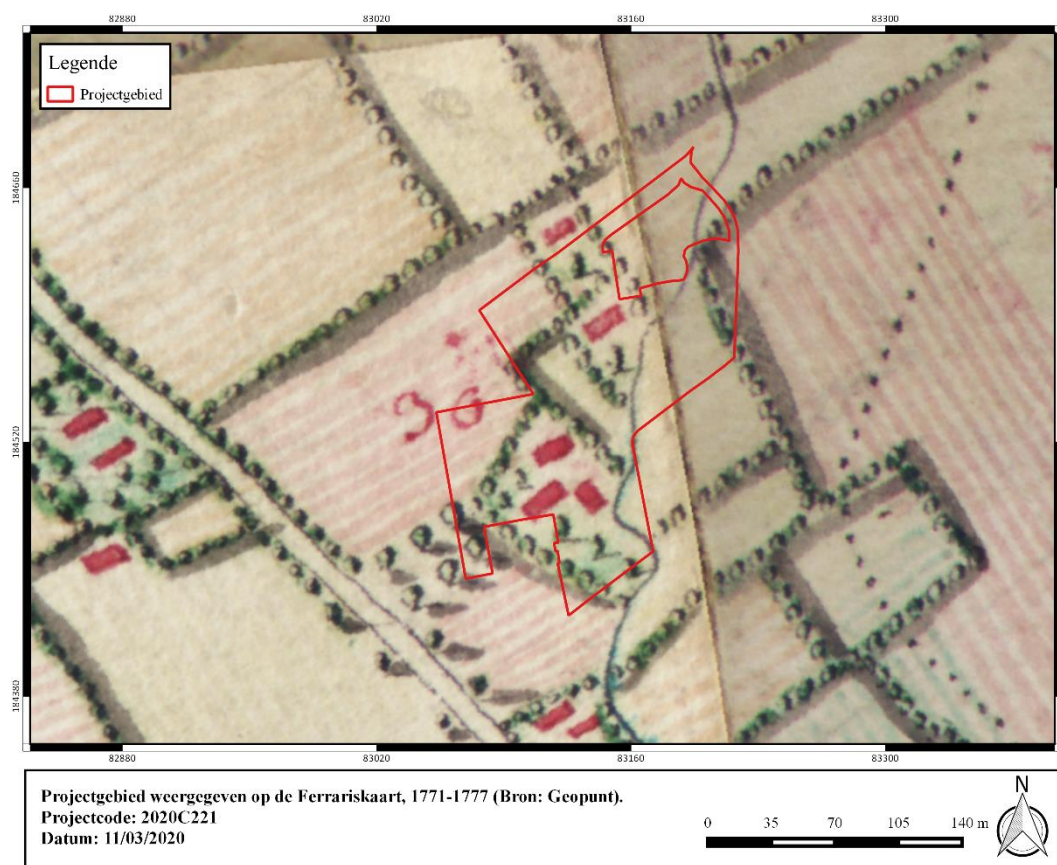
Op een vergelijkbare landschappelijke locatie, op de rand van de beekvallei van de Krommedijkbeek, is een nederzetting uit het laat-neolithicum gelokaliseerd. De eerste werd bewoond vanaf het neolithicum tot de late bronstijd; Men vond er een reeks ingeheide eiken palen, neolithisch materiaal zoals lemmers, schrapers, pijlpunten, kleine slagbijltjes, gepolijste splijtbijlen, een voorraad onbewerkte silexblokken, alles meestal in vuursteen van Spiennes en Obourg. Via luchtfotografie zijn tal van bronstijdgrafcirkels gelokaliseerd. Er zijn tevens vondsten geattesteerd die wijzen op menselijke aanwezigheid in de Romeinse periode.

De naam Dentergem is afkomstig uit de Frankische periode en gaat terug tot het Germaanse Dandiharinga (lieden van Dandihari) en haim (woning); Mogelijk vestigt een lokale heer zich omstreeks de 10^e eeuw op de plaats of in de omgeving van een centrale dorpshoeve, eventueel gelegen ten zuidoosten van het dorp, op de flanken van de vallei van de Oude Mandel, bij het mondingsgebied van de Speibeek. Het is niet onwaarschijnlijk dat het goed "Oude Walle" (cf. Gottemstraat nr. 18) vanwege de ligging vlakbij de dorpskern aan de basis ligt van het latere Dentergem.

De landbouwontginningen van deze vroege bewoners zijn wellicht te identificeren met kouterarealen. Op de hoge en droge plateaugronden ontwikkelen zich tussen de 7e en de 12e eeuw de kouters als eerste grote permanente bewerkte stukken grond. Door het gemeenschappelijk gebruik krijgen deze kouters reeds vroeg een open karakter. Dentergem maakt tijdens het ancien régime deel uit van de Kasselrij van Kortrijk. Deze is opgesplitst in vijf roedes. Samen met 18 andere parochies valt Dentergem onder de Roede van Tielt. Op het grondgebied liggen een 15 à 20-tal heerlijkheden verspreid, sommige slechts enkele ha groot. De belangrijkste drie zijn de heerlijkheid Dentergem, het Kapittel van Doornik en Oude Walle. Dentergem is van oudsher een landbouwgemeente. Naast de landbouwactiviteit is er in de 14e eeuw al sprake van een sterke verspreiding van de huisnijverheid zoals de linnenweverij.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

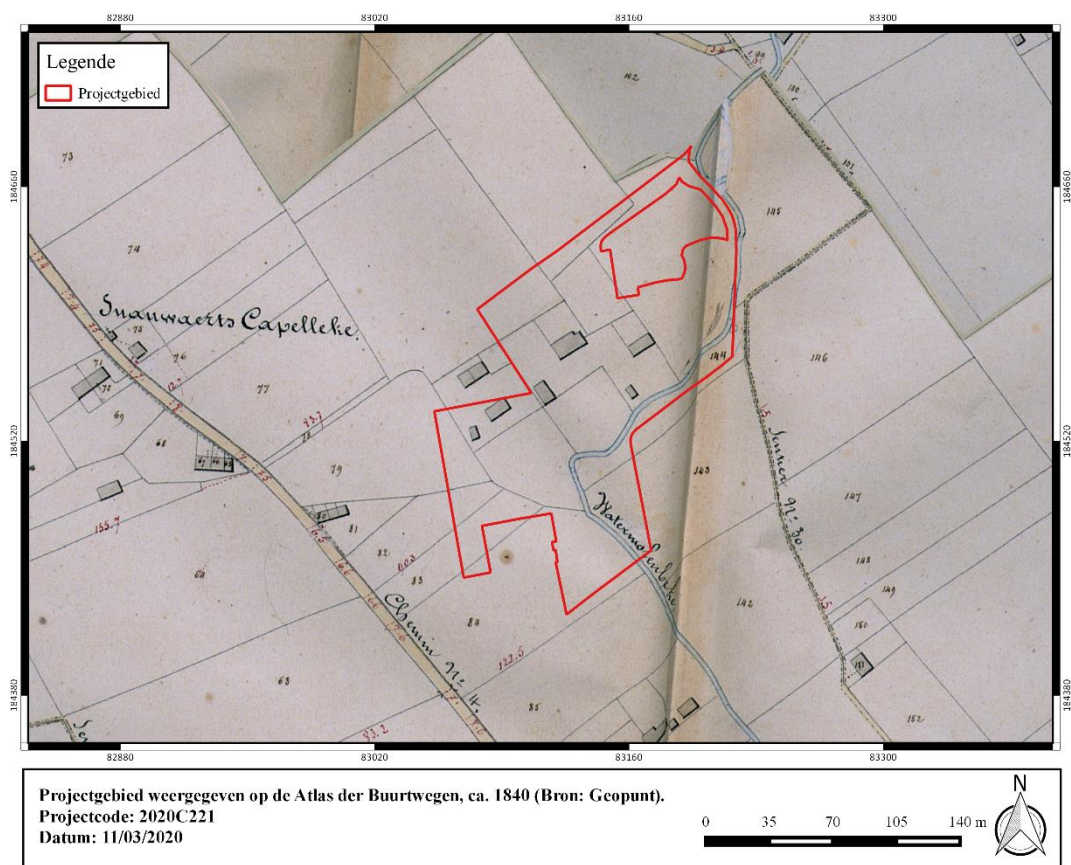
De Ferrariskaart geeft duidelijk bebouwing weer binnen de projectgrenzen. In het zuidelijk deel van het plangebied situeert zich een samenstel van drie gebouwen; In het noordelijk deel van het plangebied situeert zich tevens een rechthoekig gebouw. Het plangebied wordt van zuid naar noord doorsneden door een waterloop. Het verloop van de huidige Statiestraat is nog niet waar te nemen. Op de Atlas der Buurtwegen is tevens bebouwing waar te nemen in het noordelijk deel van het plangebied. Het betreft een zestal gebouwen. In het oostelijk deel van van het terrein loopt een waterloop die wordt aangeduid als Watermolenbeke. Dit beeld wordt bevestigd door de Poppkaart. Pas recenter is deze beek omgeleid langs de oostzijde van het plangebied. Op de topografische kaart van 1883 is het overgrote deel van de bebouwing in het noordelijk deel van het plangebied verdwenen. In het westelijk deel van het plangebied is een deel van het huidige gebouwenbestand tot ontwikkeling gekomen. In 1861 stichten de zusters van Onze-Lieve-Vrouw van de 7 weeën uit Ruiselede een school op langs de Statiestraat en staan ze in voor het onderwijs en opvoeding van de meisjes van de parochie. In 1877 vragen pastoor en burgemeester van Dentergem aan de de zusters om ook de verzorging van bejaarden en wezen op zich te nemen. Het klooster wordt o.m. uitgebreid met een 'hospitaal' en een kapel zoals vermeld in de mutatieschetsen van het kadaster van 1878. De kadastrergegevens maken verder melding van een reeds bestaande 'werkschool', boomgaard en landgebouw. Ca. 1908 kent het gasthuis een uitbreiding, ca. 1933 worden kapel en gasthuis samengevoegd. Na de Tweede Wereldoorlog blijkt de accommodatie niet meer toereikend en worden de gebouwen geleidelijk aan herbouwd. In 1963 zijn deze klaar, uitbreidingen aan de achterzijde volgen in 1975, 1987 en 2001.⁴

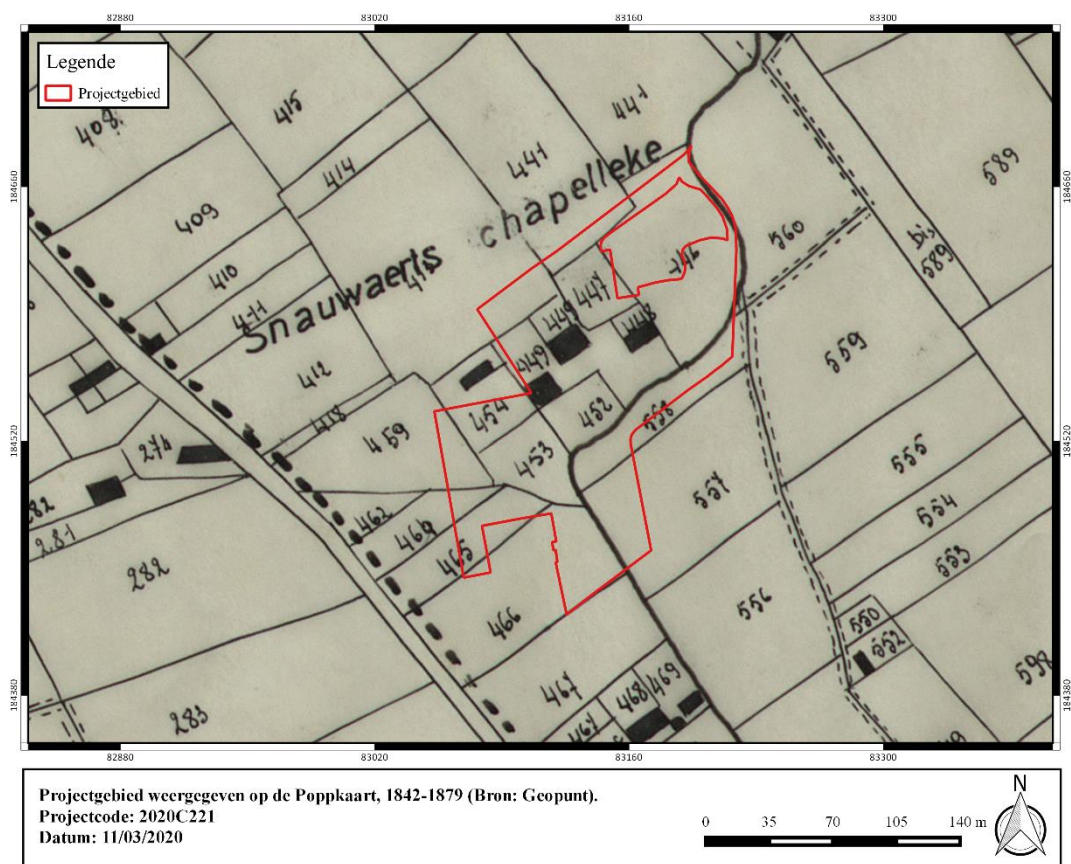
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed

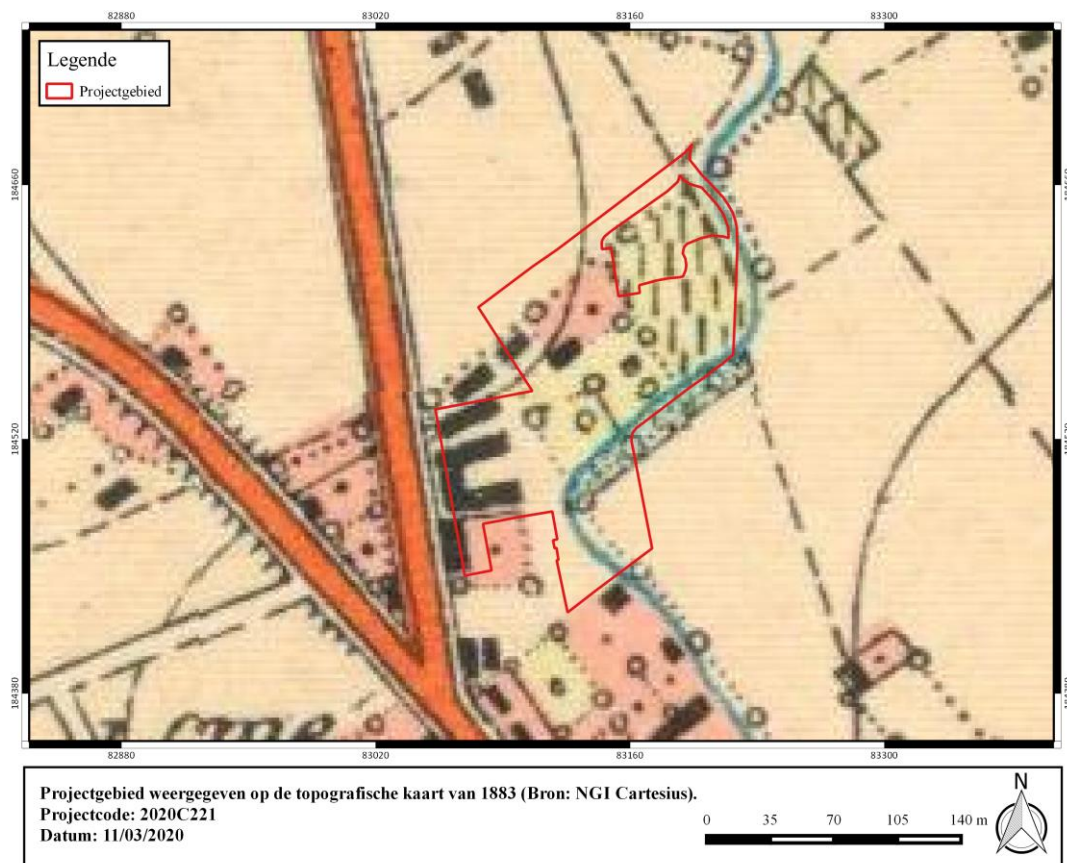

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

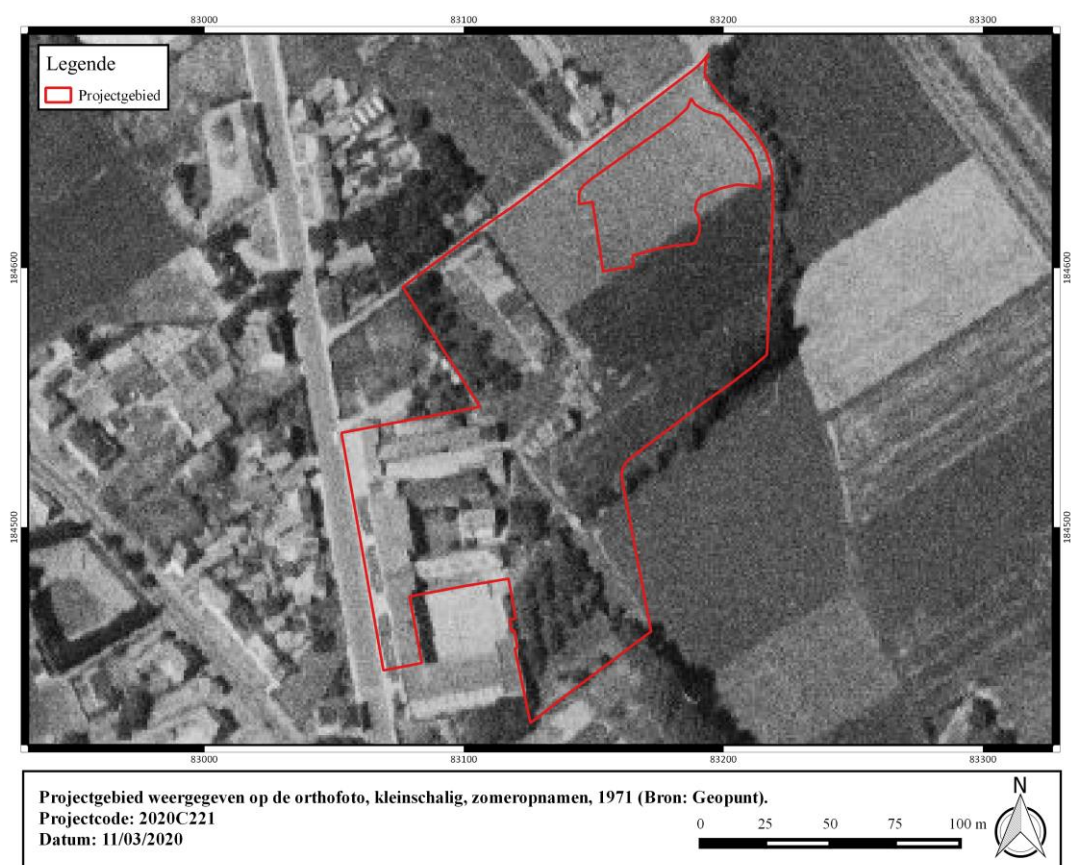
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

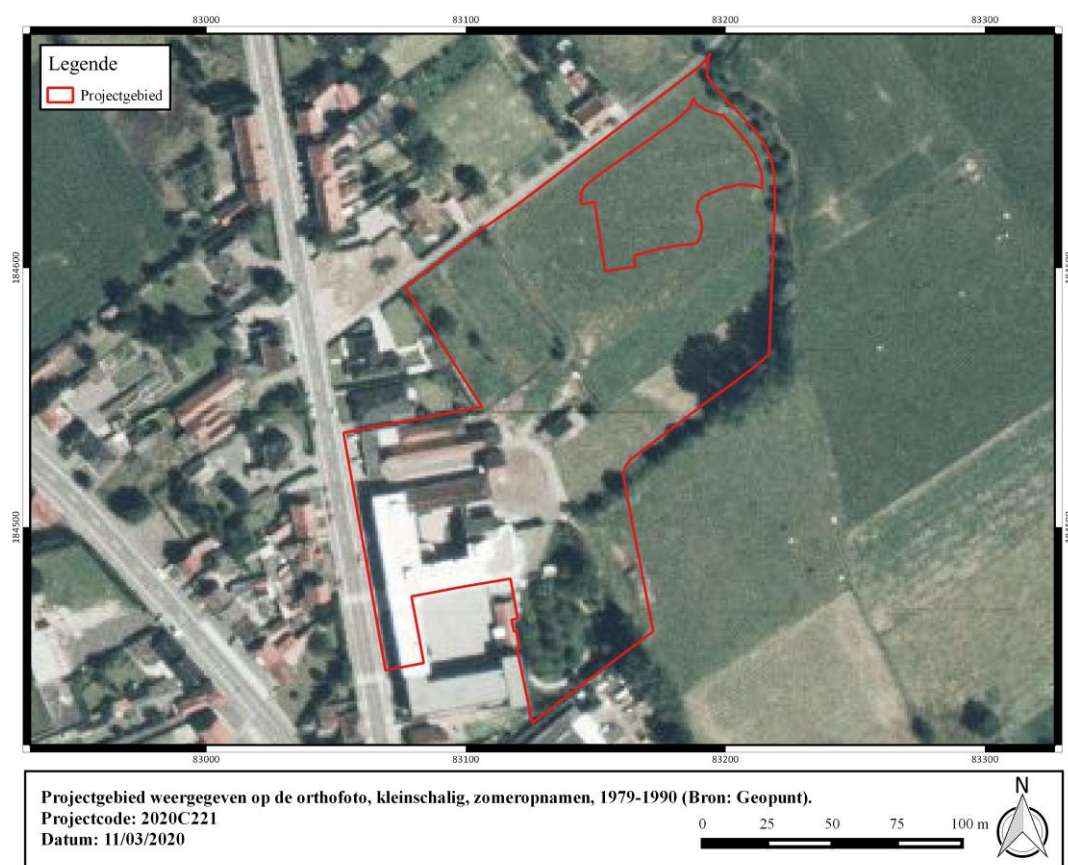
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (Bron: NGI Cartesius).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

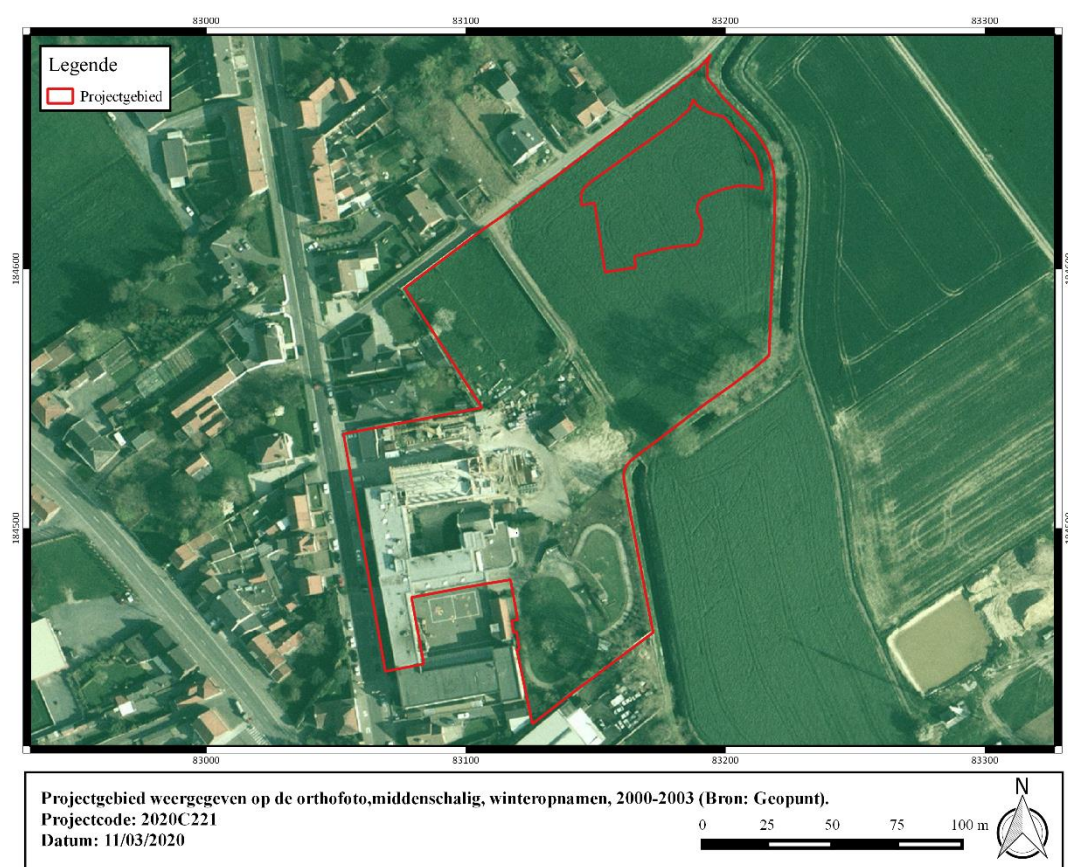
De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik gedurende de laatste decennia. Reeds op de oudste luchtopname van 1971 is de huidige toestand waar te nemen. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1,97 ha. Op heden is ca. 2220 m² van het terrein bebouwd. Deze bebouwing vormt onderdeel van het woonzorgcentrum Mariaburcht. Bijkomend is ca. 2600 m² van het terrein verhard; het zuidoostelijk deel van het terrein is in gebruik als parkzone, behorend bij het voornoemde woonzorgcentrum. Het noordelijk terreindeel is op heden in gebruik als akker. Deze akker bestaat uit twee percelen die van elkaar zijn gescheiden door een perceelsgracht. Op heden is een deel van het bestaande gebouwenbestand (ca. 725 m²) onderkelderd tot een diepte van 3.25 m-mv. Het betreft de vleugel langsheen de Statiestraat.

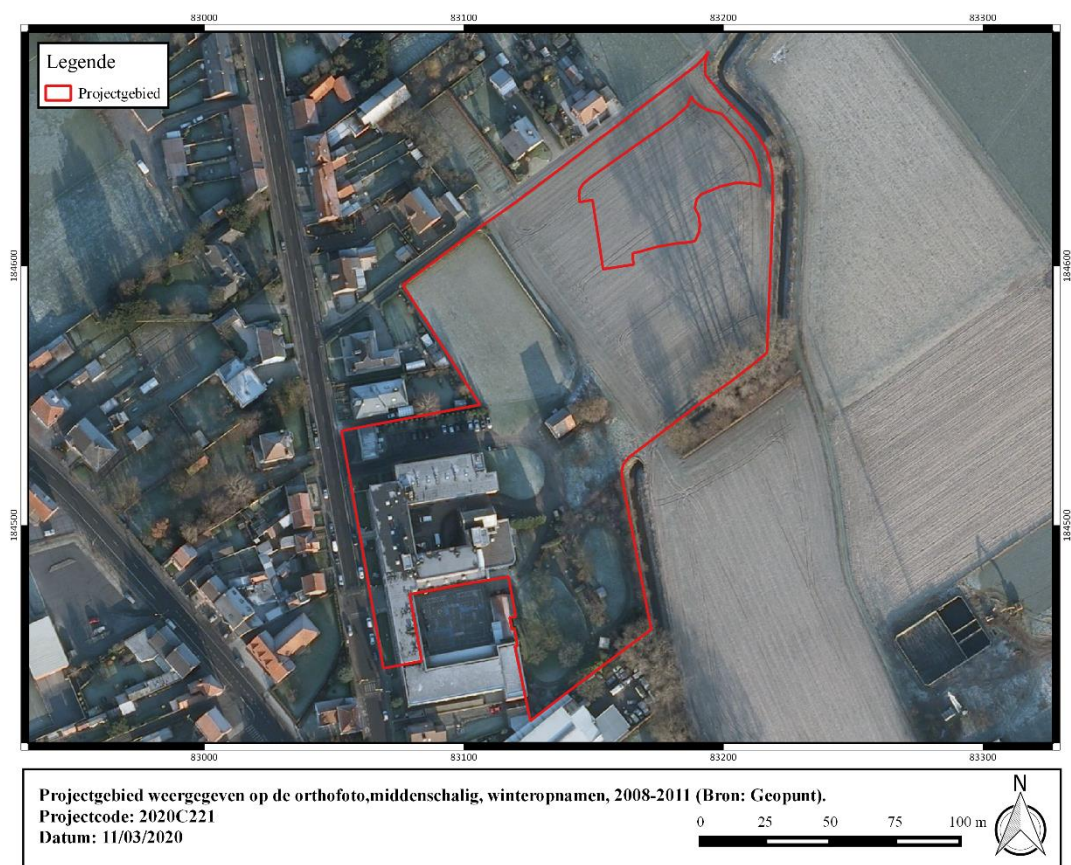
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

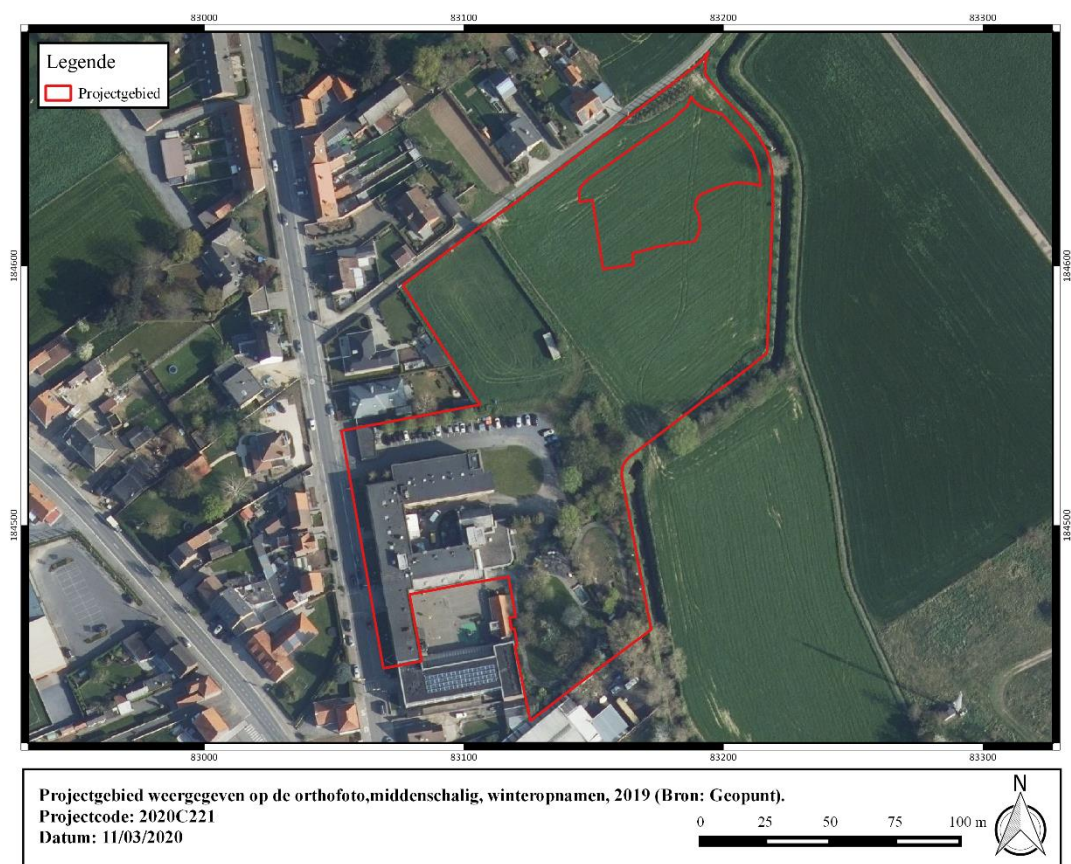
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de sloop van de bestaande bebouwing en de realisatie van een nieuwbouwproject op het domein van WZC Mariaburcht. Momenteel wordt een deel van het terrein ingenomen door het reeds bestaande WZC en verharding, slechts een deel van de bestaande infrastructuur wordt gesloopt. Een deel van het huidige gebouw is onderkelderd over een oppervlakte van 725 m². Het project wordt in twee fasen uitgevoerd. Eerst wordt de nieuwbouw gerealiseerd teneinde de continuïteit in de zorgverstrekking te garanderen. Vervolgens wordt een deel van het bestaande gebouwenbestand gesloopt en verharding aangelegd in een tweede fase. Het volledige terrein is ca. 1,97 ha groot, de geplande werken hebben betrekking op een gecombineerde oppervlakte van 1,46 ha. De werken in fase 1 betreffen een oppervlakte van 12580m² en in fase 2 2370m². Het archeologisch onderzoek zal bijgevolg eveneens gefaseerd uitgevoerd moeten worden.

Landschappelijk gezien is het onderzoeksgebied gelegen in de zandleemstreek. Ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich het hoger gelegen Plateau van Tielt, ten zuiden bevindt zich de brede alluviale vlakte van de (Oude) Mandel en Leie. Langs de oostzijde van het onderzoeksgebied stroomt de Speibeek/Watermolebeek richting de zuidelijke vallei. Dit is ook te zien op het plaatselijke hoogtemodel waarbij het oostelijk terreindeel merkbaar lager ligt dan het westelijke. De Quarairgeologische kaart geeft aan dat de top van de Pleistocene sequentie bestaat uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen. De bodemkaart geeft een natte zandleembodem weer. Vermoedelijk moet ook rekening gehouden worden met profielloze bodems ter hoogte van de loop van de Speibeek/Watermolebeek. De locatie op de rand van een beekvallei, op de overgang van het Tielts Plateau en de uitgestrekte alluviale vlakte moet een beduidende aantrekkingskracht hebben gehad op rondtrekkende groepen jager-verzamelaars.

Cartografische bronnen geven een open en ruraal karakter weer van het onderzoeksgebied en de omgeving. Op de Ferrariskaart is het verloop van de huidige Meulebeeksesteenweg reeds duidelijk herkenbaar. Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied is bebouwing weergegeven, in het zuiden bevindt zich een cluster van 3 gebouwen in het noorden is 1 structuur afgebeeld. Tevens is te zien dat het onderzoeksgebied in het zuidoosten wordt doorsneden door de Speibeek/Watermolebeek. De 19^e-eeuwse bronnen geven eveneens verspreide bebouwing weer binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Pas op het eind van de 19^e eeuw wordt de Statiestraat op kaarten afgebeeld. Aan de loop van de Speibeek/Watermolebeek verandert niets. Het is pas op het luchtbeeld van 2000-2003 dat te zien is dat de beek is verlegd langs de oostelijke en zuidelijke grens van het onderzoeksgebied. De impact hiervan op het bodemarchief is niet duidelijk. De oorspronkelijke beekloop kan nog herkend worden op het lokale hoogtemodel. Op de orthofotosequentie is weinig evolutie merkbaar de voorbije decennia. De bebouwing is geconcentreerd tegen de straatzijde, het overige terreindeel is in gebruik als landbouwgrond of tuinzone.

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied en op belendende percelen zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Een tweetal kilometer ten westen van het onderzoeksgebied, langs de vallei van de Krommedijkbeek, kan op basis van oudere waarnemingen en recenter onderzoek uitgegaan worden van menselijke bewoning in het finaal-neolithicum en de bronstijd. De vondstenschat met betrekking tot het neolithicum is relatief rijk. Bij een werfcontrole in functie van het rechtekken van de Krommedijkbeek werd eveneens een beduidende hoeveelheid Romeins aardewerk gerecupereerd, hetgeen naar alle waarschijnlijkheid wijst op de resten van een Romeinse nederzetting in de nabije omgeving. De landschappelijke situatie ter hoogte van het huidige onderzoeksgebied is zeer vergelijkbaar. Er dient dan ook uitgegaan te worden van een beduidende trefkans inzake sporen van bewoning

vanaf het neolithicum. Twee kilometer ten oosten van het onderzoeksgebied werden bij een proefsleuvenonderzoek ook bodemsporen in kaart gebracht. Hierbij werd echter geen diagnostisch materiaal gerecupereerd, wat een datering moeilijk maakt. Het aantreffen van twee zeer houtskoolrijke kuilen, die voorzichtig geïnterpreteerd werden als houtskoolmeilers wegens het ontbreken van botmateriaal, doet alsnog een datering in de Romeinse periode vermoeden wegens de nabijheid van een villaterrein. Naast bewoning en bewerking in het neolithicum, metaaltijden en de Romeinse periode wijst het veelvoud aan cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves op een trefkans inzake resten van middeleeuwse bewoning. Naast bewoningssporen zijn door middel van luchtfotografische prospectie ook meerdere cirkelvormige structuren herkend. Deze worden geïnterpreteerd als grafmonumenten uit de bronstijd.

Op basis van het landschappelijk kader en archeologische waarnemingen en indicatoren in de ruime omgeving dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een beduidende trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vooral nog zijn geen argumenten aan het licht gekomen waardoor uitgegaan kan worden van een situatie waarbij verder archeologisch onderzoek niet kan leiden tot kenniswinst. De verwachting bestaat uit zowel artefactenconcentraties als resten van bewoning of andere activiteiten bestaand uit bodemsporen. De impact op het bodemarchief van de bouwactiviteiten op het terrein is echter ongekend. Mogelijk zijn bepaalde terreindelen dermate verstoord dat verder archeologisch onderzoek, in eender welke vorm niet langer zinvol kan zijn. Teneinde de bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren is in de eerste plaats een landschappelijk bodemonderzoek noodzakelijk. Blijkt hieruit dat bodemhorizonten die indicatief kunnen zijn voor een betere bewaring van artefactensites aanwezig zijn, dan is een verkennend archeologisch booronderzoek noodzakelijk. In het geval van een positieve staalname is een waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputtenonderzoek mogelijk aangewezen. In functie van resten van bewoning of andere activiteiten bestaand uit bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest aangewezen onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

